

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תבא תשפ"ב

התפילה - הדרך אל הבטחון

וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ

בפרשת כי תבא אנו קוראים אודות מצות הביכורים; היה זה מחזה מרהיב עין - אבותינו היו מתאספים יחד מכל רחבי ארץ ישראל ומביאים את הפירות הבשלים הראשונים של שדותיהם אל בית המקדש, כביטוי של הודיה לקב"ה. יחד עם הבאת הביכורים, היה גם נוסח מיוחד של פסוקי הודיה, אותם מביא הביכורים היה קורא עם הגעתו לעזרה, ובמסגרת דברינו כאן ננסה ללמוד חלק מאותם פסוקים.

בין היתר, הביע הבן-ישראל את הכרת הטוב שלו אל ה' על כך שהוציא את בני ישראל ממצרים, וכה היה אומר: "וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ... וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם... וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה..." (דברים כו, ח-ט). מביא הביכורים מתאר כאן כיצד שמר השי"ת את הבטחתו לאבות והציל אותנו מבית עבדים.

אך ישנה נקודה אחת בפסוקים שצריכה לעורר את תשומת ליבנו: בפסוק משמע שהסיבה שה' הוציא אותנו מצרים היתה מכח "וַנִּצְעַק", אבל לכאורה יש כאן שאלה גדולה. מה ענינה של צעקה זו? אם בני ישראל לא היו צועקים, האם הם לא היו נגאלים? האם לא הובטח לאברהם ליצחק וליעקב - כל אחד בנפרד - שהקב"ה יוציא את בניהם ממצרים? הלא היתה על כך ברית! זה אף מוזכר בפירוש בנוסח קריאת הביכורים: "הַגְדַּתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹקֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ" (שם פסוק ג). ה' כבר הבטיח הכל לאבות הקדושים - האם זה לא מספיק?

חתימת העסקה

התשובה היא, שזה וודאי שדבר ה' יקום ויהיה, השבועה והברית שכרת ה' עם האבות תתקיים -

דבר ה' יצא אל הפועל במוקדם או במאוחר. אבל כל זה לא פטר את הבנים מהחובה להיות כאלו שראויים שתתקיים בהם ההבטחה לאבות. ולכן הגאולה ממצרים היתה תלויה בתפילתם וצעקתם של עם ישראל אל ה', כשמגודל צרתם הכירו עם ישראל בכל לבם ששום דבר לא יושיעם, והאמת היא "וּמִבְלָעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ, פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמַפְרִיֵּס וּמַרְחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה - אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֵלָּא אַתָּה", ומעומק לבם צעקו אל ה' שיושיעם מהמצרים, זכו בני ישראל לצאת ממצרים.

ולא היתה זו רק צעקה אחת; הם זעקו במשך זמן רב. זה מוזכר שוב ושוב בפסוקי התורה: "וְאֵת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי" (שמות ג, ז), "צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי" (שם פסוק ט), "וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם ו, ה). רק כאשר נשלמה הכרת לבם באמונה שה' הוא הגואל ומושיע, הגיעה השעה שתתקיים ההבטחה לאבות ונגאלו ממצרים.

נאקה בקהל עם

והנה, ניתן היה לחשוב שכל אחד מהם נאנק בפני עצמו, בכל פעם שיהודי סבל, הוא צעק. אך לא, טעות גדולה לחשוב כך. מחשבה זו מורה שאיננו מבינים את דרכי אבותינו. נאקתם היתה מאורגנת! הם התאספו יחד כדי לזעוק ולהיאנח בקהל עם. כך הם עשו. בכל פעם שהיתה להם הזדמנות, הם התאספו יחד וצעקו: "אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא".

אבל הם לא אמרו זאת כמו שאני אומר את זה עכשיו, "אנא ה'", בשקט. הם צעקו בקול גדול, הם הרעידו את אמות הסיפים! כך התפללו אבותינו; זו היתה דרכם של בני ישראל בימי התנ"ך - לזעוק מ"קירות ליבם" (עיין ירמיה ד, יט), לזעוק מכל הלב, עד שישמע ה' את זעקתם.

אחרים שסובלים. זו הדרך להתפלל - לזעוק מכל הלב!

"יהודי פשוט" של פעם

אחד הצדיקים מלפני כמה דורות היה רבי דוד מלעלוב זיע"א, אשר היה צדיק מאז היותו תינוק קטן; כן, בתור ילד קטן הוא כבר היה צדיק. אבל כעת אני מדבר עליו, אלא ברצוני לספר לכם על אביו.

פעם הגיעו כמה תלמידי חכמים אל אמו - היה זה אחרי שאביו כבר נפטר - אז הם באו אל אמו ושאלו אותה, "איך אירע הדבר שבנך נולד קדוש מרחם?" הוא היה קדוש כבר כשהיה תינוק קטן!

"כיצד זכיתם לדבר כזה? אולי בעלך - אביו של רבי דוד - אולי הוא היה צדיק גדול?" שאלו אותה.

"לא, היא אמרה, "הוא היה אדם פשוט".

אולם אותם תלמידי חכמים לא וויתרו. "האם אינך יכולה להיזכר באיזה דבר יוצא מגדר הרגיל שהיה בו? האם היתה בו איזו מעלה מיוחדת?"

אולם היא התעקשה. "לא היה בו שום דבר יוצא דופן", אמרה. "הוא היה יהודי פשוט. רק דבר אחד אני זוכרת. אני זוכרת שבכל שבת, הוא נהג להסתובב סביב השולחן ולהתפלל לבן. כשרנו את הזמר 'ברוך ה' יום יום', והיינו מגיעים למילים, 'וְיִזְכּוּ לְרֵאוֹת בְּנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹכָהּ וּבְמִצּוֹת', הוא היה שר את המילים שוב ושוב, ובכל פעם הוא התרגש יותר ויותר.

"ואז הוא התחיל לזעוק ולקרוא בקול גדול, עד שבסוף היה מתעלף!"

"זה כל מה שאני זוכרת", אמרה להם האשה.

באותו זמן היה נראה כאילו הוא אדם קיצוני - להתלהב כל כך מתפילה! אבל כך נראה "יהודי פשוט" של פעם.

מוכנים לגאולה

גם אבותינו במצרים היו "קיצוניים" בתפילתם. הם קרעו את ליבם וביקשו מה' שיצילם מהמצרים הרשעים, מהכאות בשוטים ומהלבנים ומהשעבוד. וזו הסיבה שהם יצאו לבסוף ממצרים.

אכן הדבר נשמע מוזר לאנשים "משכילים" כמונו, שחונכו לחשוב שהצלחת חייהם וחיי משפחתם תלויה בהתנהלות נכונה ומוכשרת של המקצוע והפרנסה שאנו עוסקים בה. וגם כאשר אנחנו מתפללים, איננו קורעים שערי שמים בזעקה, אנחנו מתורבתים מדי בשביל זה.

לא רק שאנחנו לא צועקים, אלא שאנחנו גם לא מתפללים יותר מדי. ישנם הרבה אנשים מאוד נחמדים, שסומכים שיסתדרו בכוחות עצמם, אינם רוצים לגרום ל'עומס יתר' אצל ה'. אמנם, בקטעים מסויימים בתפילה הם מבקשים, מתפללים, אבל בלי להגזים. הם יזכירו איזה ענין בשקט, "אני זקוק לפרנסה", או "אני מבקש בריאות איתנה". אבל להתחנן ולהפציר בתפילה, מתוך הרגשה שבלא עזרת ה' הנני "אבוד", להרים את הקול ולזעוק אל ה' - את זה הם לא יעשו. הם לא "יטרידו" את ה' כך. מדי פעם הם מזכירים לו את בקשתם, וזהו.

לזעוק ברחובה של עיר

אבל דרך זו רחוקה עד מאוד מדרכם של אבותינו. אתם חושבים שהם עמדו שם ואמרו איזו "תפילה רשמית"? אולי הם קראו איזה נוסח של "יהי רצון מלפניך" מתוך הסידור, ובזה סיימו עם הענין? לא! לא כך הם התפללו. הם קרעו את השמים לגזרים בתפילותיהם, הם זעקו: "אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֲתָה!" לא פרעה, לא משה רבינו, אף אחד לא יוציא אותנו מכאן מלבדך! איני יכול לתאר מה שהתרחש שם, אבל אין ספק שזה היה מעמד מעורר רחמים! הם בוודאי התפללו מתוך הרגשה שללא ישועת ה' הם "אבודים" לגמרי! "וְנִצָּעֶק!"

כדאי לכם לנסות זאת פעם. כאשר אתם הולכים ברחוב ראשי שיש בו הרבה רעש מהתנועה, אף אחד אינו עומד על ידכם, אף אחד לא שומע אתכם, אז אפשר לפתוח את הפה ולזעוק אל ה' בכל הכח, "אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֲתָה!"

אף פעם לא עשיתם את זה? למה אתם מחכים? נסו זאת מדי פעם. תצעקו אל ה'! על מה? על שידוך, על ילדים, על בריאות - ישנם אלפי דברים שכל אחד ואחד מאיתנו זקוק להם. אינך זקוק כלום? זה בלתי אפשרי, אבל גם אם "תרבות החיים" שלך מונעת ממך להרגיש כך, אז תזעק עבור אנשים

חיים מבולבלים

והנה, ישנו יסוד חשוב ביותר בענין נפש האדם ותפקידו בעולם הזה, אותו עלינו להבין. נפש האדם עמוקה היא עד אין תכלית. הקב"ה נפח באפו של האדם את הנשמה, ו"מאן דנפח מדיליה נפח" - מי שנופח, נופח מתוך עצמו. משמעות הדבר היא שבתוך כל אחד ואחד מאיתנו קיימת גדלות בלתי מוגבלת ואפשרויות אינסופיות.

ידועים דברי הגמרא (נדה לא, ב), שכאשר העובר נמצא במעי אמו, יש מלאך שמלמד אותו את כל התורה כולה. העובר לומד שם את כל המושגים הגדולים של חיי התורה. ואז, ממש לפני שהוא יוצא אל העולם הזה, המלאך סוטר אותו על פיו והוא שוכח הכל. ולכאורה הדבר תמוה: מהי מטרתו של לימוד זה, אם בין כה וכה התינוק עתיד לשכוח הכל?

התשובה היא שהוא לא שוכח! התורה הזו נשארת בתוכו לנצח נצחים. כאשר המלאך סוטר על פיו, הוא "מאבד את ההכרה", וככה אנחנו נולדים בעולם הזה; אנחנו מבולבלים ולא מודעים מי אנחנו ומה יש לנו, אולם התורה חיה וקיימת בתת-המודע שלנו.

עוֹרָה כְּבוֹדִי

ולכן תפקידנו בעולם הזה הוא להעיר את הגדולה שבתוכנו ולגרום לה להגיח החוצה. זהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים נז, ט), "עוֹרָה כְּבוֹדִי!" בתוך כל אחד ואחד מאיתנו קיים כבוד מפואר, אבל הוא שקוע בשינה עמוקה, ועבודתנו היא לעורר ולהצית את הגדולה הזו כפי שעשה דוד המלך, ובכך לגרום לה לעלות אל פני השטח.

והנה, אחת ממעלות הגדולה הנמצאות בתוך נפשנו היא תפארת הבטחון - לבטוח בה' ולסמוך עליו. אולם "בטחון" אינו רק לסמוך על ה' כמי שאומר, "אין לי מה להפסיד, אז אבקש גם מה' את מה שאני זקוק לו" - לא זו היא תפארת הבטחון שה' נפח אל קרבנו.

מהו בטחון? נמחיש לעצמנו אדם שנמצא במצב כלכלי דחוק ביותר; הוא ניסה כבר הכל, הוא פנה לכל מי שרק היה יכול, אבל אף אחד לא מתכוון לעזור לו. אף בנק אינו מוכן לתת לו הלוואה, אין לו שום חברים ומכרים, וכך הוא מגיע לבסוף אליך. הכרתם אי פעם בעבר, למדתם יחד בחיידר, והוא

אולם כעת ברצוני לומר לכם דבר חדש שככל הנראה עוד לא שמעתם. הקב"ה לא הוציא את בני ישראל ממצרים בגלל שהם בכו וזעקו, ובכיים גרם לה' לרחם על עמו. לא ולא! כמובן שגם זה נכון, אולם יש כאן הרבה מעבר לזה - היה זה משום שבאמצעות כל זעקותיהם, הם הפכו לאנשים אחרים. עד כמה שהם בטחו בה' קודם לכן, כעת, לאחר שזעקו מקירות ליבם אל ה', בטחונם גדל פי אלף. הם הפכו לבעלי בטחון גדולים ביותר.

הם זעקו בכזה להט, בכזו עוצמה, בכזה קול רם, שהקב"ה ראה שהם בוטחים בו וכעת הם מוכנים להיות האומה שלו - כעת הם מוכנים להיגאל ממצרים ולעמוד לפני הר סיני על מנת לקבל את התורה. "אם אתם בוטחים בי בצורה כל כך חזקה", אמר ה', "הרי שעכשיו אתם מוכנים למתן תורה".

לבטוח וללמוד

למען האמת, אנחנו אומרים את זה כל יום בתפילת שחרית, אלא שרובם של האנשים אינם שמים לב למה שהם אומרים. בברכת "אהבה רבה" אנו אומרים: "בְּעֹבֹר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וְתִלְמָדְם חֻקֵּי חַיִּים". פירוש, בגלל שאבותינו בטחו בך, לכן בחרת להוציא אותם ממצרים, להביאם לפני הר סיני על מנת להפוך לעם התורה הנצחי.

זו הרי היתה תכליתה של יציאת מצרים. מטרתה של גאולת מצרים לא היתה רק להפוך אותנו לעם חופשי, וזה בהחלט לא נועד רק להציל אותנו מדיכוי וצער, או להעניש את פרעה ואת עמו על כך שעינו אותנו, אלא היה זה עבור מטרה הרבה יותר גדולה נעלה. יציאת מצרים היא ההקדמה למתן תורה.

וכיצד התחיל הכל? מה הביא את עם ישראל לידי המעמד הגדול והנצחי של "עם התורה"? היה זה "בְּעֹבֹר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וְתִלְמָדְם חֻקֵּי חַיִּים".

אמנם הדברים נשמעים לנו מיוחדשים. אם היו שואלים אותנו מה גרם לאבותינו להיות ראויים ל"אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ", לא היינו מעלים על דעתנו שהתשובה היא משום שהם זעקו לה' מתוך צרתם. אבל זוהי משמעותה של תפילה זו: תפילתם החוזרת ונשנית של אבותינו, שבטחו בך וזעקו אליך מקירות ליבם, שוב ושוב, היא זו שהקנתה בנפשם את השלמות הנצרכת להיות ראויים ליציאת מצרים וקבלת התורה.

לו אל תוך הראש. התפילה סוללת בפנינו דרך להשיג זאת.

תנועת המוסר

הדבר דומה למה שלימד אותנו מרנא רבי ישראל סלנטר זי"ע"א בענין לימוד המוסר. רבי ישראל המציא מערכת של לימוד מוסר. האמת היא שזו מערכת עתיקת יומין, אבל הוא המציא אותה מחדש.

ניקח לדוגמא אדם שהתנגד ללימוד המוסר בישיבות - היה אדם כזה. הוא לקח לידו ספר מסילת ישרים, קרא כמה שורות ואמר: "אז מה!? קראתי את זה. האם זה שינה אותי?"

לא, זה לא שינה אותו. אבל הוא לא הבין מה הפירוש של לימוד המוסר - הוא למד את זה בדרך הלא נכונה. רבי ישראל לימד את הדרך הנכונה. הוא אמר שקודם כל צריך לומר את הדברים "ברגשת הנפש וסערת הרוח, ובשפתיים דולקות" - צריך לצעוק את זה! שנית, צריך לחזור על הדברים שוב ושוב. מי שילך בדרך זו, אמר רבי ישראל, אחרי זמן מה יהפוך לאדם אחר.

האין זו טרגדיה - לומר מילים כל החיים, מבלי להרגיש אותם אפילו פעם אחת? רבי ישראל לימד אותנו שצריך לחזור על המילים הגדולות הללו שוב ושוב - אך עלינו לצעוק אותם בכל ליבנו.

"סדר מוסר" נוסח סלבודקה

כך למדו מוסר בסלבודקה. הם רקעו ברגליהם וצעקו בקול רם; כל אחד צעק את המאמר האהוב עליו. הרעש היה אדיר וכמעט גרם לתקרה לקרוס. במשך חצי שעה היה בישיבה קול רעש גדול. ובתום חצי השעה, כבר לא הייתה אותה בן אדם. מילים אלו, שנאמרים על ידי אחרים בקרירות, מבלי שתהיה להם כל השפעה, נכנסו כעת אל תוך עצמותיהם של תלמידי הישיבה. הם התחילו לחיות את הערכים והמושגים האדירים אותם למדו.

במשך ימות השבוע הסדר מוסר ארך רק חצי שעה, אולם בליל שבת הסדר התארך. בבית המדרש לא היתה בו תאורה, וכך היתה בידינו שעה שלמה לפני שהחלה תפילת מעריב, שעה שלמה של ישיבה בבית המדרש החשוך. ובמשך אותה שעה התקיים סדר מוסר בעוצמה שלא תתואר. היינו מקדישים שעה שלמה למאמר אחד! כל אחד בחר את המאמר

בא אליך ואומר: "אנא! אתה חייב לעזור לי!" הוא זועק אליך, "אין לי על מי לסמוך חוץ ממך". והוא מתכוון לכך בכל הרצינות - הוא לא מנסה לסמא את עיניך. אתה היית מעדיף לשלח אותו מעל פניך, אבל הוא לא מסכים לשמוע תשובה שלילית, כי אתה תקוותו היחידה. הוא נמצא במצב נואש. הוא יודע שאין דבר מלבדך.

כך היה אצל אבותינו! אלא שהם לא חיפשו תחילה כתובות אחרות שיוכלו לעזור להם. הם לא ניגשו לבנק כדי לבקש הלוואה וגם לא ניסו להתקשר לדוד העשיר. הם ידעו כבר מההתחלה כי "אין לנו מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֶתָּה". והם זעקו עם כזה להט ועם כזו עוצמה, הם צעקו בקול גדול, בכל ליבם ובכל כוחם, שכל תפילה, כל נאקה וכל זעקה הפכה אותם לבעלי בטחון גדולים יותר ויותר. הם עלו והתעלו במדרגות הבטחון, עד שהקב"ה אמר, "עכשיו הגיע הזמן לגאול אותם!"

הדרך הסלולה אל הבטחון

אנו לומדים כעת את אחת הדרכים הנהדרות, אחת השיטות הטובות ביותר להוציא אל הפועל את הגדולה החבויה בנשמתנו ולהפוך את עצמנו למה שאנו מסוגלים להיות. הדרך הזו היא התפילה. וזה בדיוק מה שעשו אבותינו במצרים - הם הוציאו אל הפועל את כל גדולתם בבטחון באמצעות התפילה.

והנה, למילה "תפילה" - אין כל משמעות עברונו. המושג "תפילה" נתפס אצלנו כאמירת מילים ותו לא. ועל כן, הדבר הראשון שאותו עלינו לעשות הוא למחוק מראשנו את כל מה שנמצא שם בנוגע למושג זה ששמו תפילה, שכן אנו עומדים ללמוד על תכלית שונה לגמרי ממה שאנו מכירים לגבי התפילה. כעת נראה שהתפילה היא הדרך הסלולה והמוצלחת להשגת הבטחון.

כולנו שמענו על "שער הבטחון" המפורסם שבספר חובות הלבבות, אשר מהווה את אחד המקורות החשובים ביותר לנושא האדיר הזה. אולם מתי תלמד אותו? ללמוד את שער הבטחון הוא דבר מצוין, אבל כמה אנשים אכן לומדים אותו? חובות הלבבות אינו נושא קל כלל ועיקר. וגם מי שילמד את שער הבטחון, עליו לעבוד על זה ולתרגל את הדברים המבוארים שם בכל יום. עליו ללמוד את הדברים ולומר אותם בפיו שוב ושוב, עד שזה יכנס

תוך הראש שלנו. זו אחת המטרות העיקריות של התפילה, ללמוד שהקב"ה הוא זה שעושה הכל, שהוא שולט בכל.

ולמרות שאתה רחוק מהבנה זו - לא למדת את שער הבטחון וגם לא שום ספר אחר העוסק בבטחון, אבל עצם העובדה שאתה מבקש בקשות מאת ה', ואתה מנסה לעשות זאת במטרה להשיג מעלה זו, באמצעות דיבור עם ה' ובקשת דברים ממנו יתברך, בזה אתה מתחיל לקנות בנפשך את הגישה הזו, שה' הוא זה שיכול ועתיד לתת לך את כל הדברים הללו, וכך אתה הופך לאיש של בטחון.

כל אחד ואחד מאיתנו צריך "לקחת את עצמו בידיים", ולהפוך את התפילה לתכנית לחיים - כל יהודי שומר תורה ומצוות, כל איש ואשה, צריך לתפוס את עצמו בדש מעילו ולצאת מתוך השגרה הזו של התפילה כפי שהורגלנו אליה.

"קירוב" הפוך

לעתים ישנו אדם בעל שאיפות גדולות, למשל יהודי בעל תשובה; הוא הגיע מהעולם שבחוץ, וליבו מלא באש של התלהבות בעבודת ה'. הוא מגיע למקום בו נמצאים אנשים שמאז ומעולם זכו להיות בכלל שומרי המצוות, והוא מביט בהם בהערצה - הם המודלים לחיקוי עבורו. ומה הוא מגלה? הוא רואה שהם לא עושים עסק גדול כל כך מהענין הזה ששמו תפילה. הם ממהרים לסיים את תפילת העמידה, שכן מדובר במשהו פורמלי שצריכים לעשות אותו.

מיועדנו בעל התשובה מרגיש נבון; מה הוא, זה שמקרום בא, אמור לעשות? האם הוא זה שילמד את הוותיקים הללו כיצד להתפלל?! הרי מי שמראה שהוא מעט יותר "פרום" מכפי שמצפים ממנו כבר נתפס כאדם תמהוני. ולכן, כעבור זמן לא רב, הוא נופל גם כן אל תוך השגרה כמו כולם, ומצטרף לאלו שמבזבזים את חייהם לריק.

לא! אל תסתכל על האנשים סביבך! נצל את ההזדמנות המפוארת של התפילה, גם אם זה מחייב

חז"ל האהוב עליו, והדמעות זלגו כמו מים. כל אחד ישב בפינתו וזעק את המאמר חז"ל. "העולם הזה דומה לפרוידור בפני העולם הבא!" אי אי אי! "התקן עצמך!" אי אי אי! "התקן עצמך!" כך שוב ושוב.

בסוף אותה שעה, כשיצאת שם, היית אדם חדש. ראית דברים בצורה כל כך ברורה, באופן שאף אחד אחר לא הבין. אותם מאמרי חז"ל שקודם לכן היו שטחיים, הפכו כעת לחדים ובהירים בשכלך.

"פצצת אטום" של בטחון

זוהי המציאות של תפילה. תפילה היא סדר מוסר - אתה מדבר ישירות עם המלך. אנחנו אומרים "ברוך אתה ה'". א-ת-ה. אני צריך אותך, ה'! האם אתם מבינים את משמעותה של המילה "אתה"? פירושו של דבר הוא שאתה מדבר ישירות עם הקב"ה, כי אתה זקוק לו.

וכך אתה מתחיל לשאוב מליבך את כל הבטחון שטמון בקרבו. אין לנו צורך לצאת החוצה ולמצוא אמונה כדי להכניס אותה אל תוך ליבנו; יש בקרבנו "פצצת אטום" של בטחון. בנפשנו קיימים מאגרים אינסופיים של אנרגיה רוחנית, ובידינו הדבר להתחיל ולהוציא אותם מן הכח אל הפועל.

מה שעושה התפילה, אף דבר אחר אינו מסוגל לעשות. אנחנו עומדים בתפילה ואומרים שוב ושוב: "אני זקוק לך בשביל הדבר הזה ובשביל הדבר הזה, וכך גם בשביל הדבר הזה". התפילה שואבת מתוך נשמתך גדולה של בטחון שלא ידעת כלל על קיומה, לא העלית על דעתך שתיתכן גדולה שכזו, אבל היא קבורה בתוך נשמתך. כאשר אנו קוראים שוב ושוב אל בורא העולם, ועושים זאת בהתלהבות ובהתרגשות, זה מלמד אותנו ומחדיר בנו את הבטחון. באופן זה, אנחנו משיגים על ידי התפילה גדולה נפלאה.

על הבוטח - להיות "איש של בטחון"

למעשה, זו המטרה הבסיסית ביותר של התפילה; מטרת התפילה היא לא לקבל אל תוך הכיס את הדברים להם אנו זקוקים, אלא להכניס בטחון אל

הדרכים הנפלאות לטפס במעלה ההר. וכמה שתתפלל יותר, כך תטפס מהר יותר ותגיע גבוה יותר.

אבק יהלומים

זו טרגדיה של ממש, שכל כך הרבה אנשים טובים אינם מטפסים על ההר הזה של הבטחון. אני מדבר כעת על אנשים טובים שחיים חיים של עבודת ה'. ובכל זאת, כל כך הרבה מהם אינם מצליחים לנצל את אחת ההזדמנויות הגדולות ביותר שהחיים יכולים להציע לכל אחד ואחד, את ההצלחה שזוכה האדם להשיג על ידי חיים של עבודת התפילה. האין זה חבל שכל כל הרבה בני עליה ובעלי שאיפות, מאפשרים לחייהם לעבור, בעודם מתפללים באופן של "מְצוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה", מבלי לחשוב על מה שהם אומרים? הם עומדים שם ומתפללים שלוש פעמים ביום או יותר, יום יום, והם אינם מבינים שכל מילה בתפילה היא הזדמנות לטפס גבוה יותר בהר.

לפני שאמשיך הלאה, ברצוני להסביר נקודה קטנה. יתכן ותטענו כלפי, "נו, כמה בטחון כבר אוכל להשיג על ידי תפילה אחת? המושג 'בטחון' הוא גבוה ונעלה כל כך, מה כבר יכולה לעשות תפילה אחת קטנה?"

התשובה היא כזו: אני מכיר אדם שיש לו חנות יהלומים, ובמשך כל היום כולו הוא משפשף ומלטש יהלומים באמצעות גלגל. מדי יום, כאשר מגיעה שעת סגירת החנות, הוא יורד על ברכיו עם כף ומברשת, ומטאטא אל תוך הכף את כל האבק שנשר מתחת למכונה שלו, כי הרי זה לא סתם אבק - זהו אבק יהלומים, ואבק יהלומים הוא דבר יקר. לפעמים הוא אף מוצא על הרצפה שבב קטן של יהלום.

ולכן, כאשר מדובר בבטחון, כל פירור קטן הוא יקר-ערך, אפילו יותר מיהלום. והתפילה היא המקום שבו תמצאו את אותם יהלומים. תמצאו שם אבק יהלומים ושבבי יהלומים, ואם תתנו דעתכם לכך, תמצאו אפילו גוש של יהלום.

מי משיב את הרוח?

אם תעברו על נוסח התפילה, תגלו קטעים רבים המכריזים על כך שהקב"ה הוא זה ששולט בכל פרט ופרט בחיינו. ואפילו אם פעם אחת במשך כל השמונה עשרה תהיה לאדם הרגשה, הרגשה

אותך להתעלם מכל הסובבים אותך. גם אם הם אנשים מעורכים בחברה, אם הם תקועים בשגרת ההרגל - תתעלם מהם. לפעמים, אם אתה רוצה להפוך למשהו, עליך להיות עצמאי. אינך יכול להישען על דעותיהם של אנשים אחרים; אתה חייב לצאת לדרך אל הקב"ה לבדך. הצל את חייך! אתה חי רק פעם אחת!

טיפוס הרים מהסוג הרצוי

אך אל תדבר איתם על הענין הזה, כי הם יקראו לך שוטה. אם תאמר לסתם אנשים, "אני רוצה להפוך לאיש של בטחון בכך שאני מבקש מה' על כל מה שאני צריך ורוצה", הם יתפלאו מאוד, כי הם מעולם לא שמעו מי שמדבר כך, ולכן הר זה של הבטחון הוא הר שתצטרך לטפס עליו בעצמך.

מדובר בשביל שמעט מאוד הם אלו שצועדים בו. משל למה הדבר דומה, להר גבוה שרבים הם אלה ששואפים לכבוש את פסגתו. בתחתית ההר ניצבים אנשים רבים, כולם עומדים שם עם ציוד הטיפוס שלהם - עם אהלים, מכוסים רתמות ועוד. אולם ככל שאתה עולה גבוה יותר ויותר בהר, מתחיל להעשות פחות צפוף, כי מעטים מאוד הם אלו ששורדים את הטיפוס עד לגובה רב. אך אותם אלו שעושים זאת, אלה שממשיכים לטפס, הם אלו שמגיעים לבסוף אל הפסגה.

אכן, אנחנו לא מעוניינים כלל וכלל לטפס על הרים מהסוג הזה - לתחביב של טיפוס הרים אין כל משמעות עבורנו. אבל העלייה והטיפוס בהר הזה ששמו בטחון, זהו ההר המשמעותי מבחינתנו! כמובן, זהו הר גבוה מאוד ואתה עדיין נמצא למטה, בתחתית ההר. בטחון אמיתי פירושו שאתה מאמין שה' הוא היחיד שיכול לעזור לך, ושלאף אחד אחר אין כל מילה בעניין, ואנחנו עדיין רחוקים מזה. אבל כעת יש לנו דרך סלולה - יש לנו את כלי הטיפוס החשוב ביותר.

כאשר אדם פונה אל ה' לעזרה, אותה פעולה חיצונית גורמת לו להרגיש שה' הוא זה שיכול לעזור לו. ורגש זה מתחיל לשאוב מתוך נפשנו את הבטחון העצום שאליו אנו מסוגלים להגיע. ככל שתעסוק יותר בלהתפלל לקב"ה - לא רק להתפלל אלא לקרוא אליו כי הוא האחד והיחיד - כך אתה מבין יותר ויותר שהוא היחיד שיכול לעזור לך. זו אחת

המסובכים שמתרחשים בגוף שלנו מדי יום ביומו. העובדה שאנחנו ממשיכים לחיות היא נס של ממש.

חישבו על הנימים הדקים הקיימים במוח האדם, שבהם הדם זורם לאט לאט. הדם עשוי מתאים זעירים הקרויים "גופיפים", וכלי הדם דקים כל כך, עד שגופיפים אלו חייבים לזרום בשורה ערפית. והנה, דם זה עסק דביק, כך שבצינורות דקים כל כך, גופיף אחד עשוי להיתקע, מה שעלול להוביל ח"ו לשבץ מיידי. אז מדוע זה לא קורה?

כי "רופא חולי עמו ישראל" שומר על הדם בצורתו הנוזלית, כך שימשיך לזרום בכלי הדם ללא הפרעה. לפעמים קורה מצב שבו גופיף אחד כמעט ונתקע; זה הרגע שבו הקב"ה שולח תא דם נוסף שדוחף קדימה את התא התקוע. אה! ב"ה השטח פנוי והאדם ניצל.

מיליוני דברים מעין אלו מתרחשים בגופנו כל היום וכל הלילה. כשאנחנו אומרים, "בָּרוּךְ אַתָּה ה' רֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" - אתה הוא זה ששומר על בריאותנו; אתה זה שמרפא אותנו כל הזמן, בזה אנחנו עובדים על הבטחון. כמובן, כאשר יש צורך ליטול תרופה עלינו לעשות זאת, אבל עלינו לדעת שהרפואה היא מ"אתה" - ממך ה'. הוא זה שמרפא אותנו. המצווה שלך היא לקחת את התרופה, אבל כשאתה מתפלל אתה מזכיר לעצמך שרק ה' הוא רופא חולי עמו ישראל.

להימנע מצרות

כל ברכה היא סדר מוסר בפני עצמו; ככה זה בכל ברכה וברכה, עד סוף התפילה ועד בכלל. "שִׁים שְׁלוֹם" - ה', עשה שלא תהיה שום מלחמה בביתי. שיהיה שלום גם בביתם של בני ובנותי. יש שקט בכל החזיתות? כולם בסדר? הבנות הנשואות לא מתלוננות? הקב"ה הוא זה שעושה את זה! הכל רק בגללו יתברך!

"ה', אנא! איני רוצה שום התדיינות עם השכנים שלי!" עברתם את זה פעם? יש איזו בעיה קטנה עם השכן, עד שלפעמים זה נגרר לבית המשפט. היה יהודי שנהג להגיע לכאן, שהיה ממצמץ בעיניו כל הזמן; ראיתי שהוא מאוד עצבני. דיברתי איתו פעם והוא סיפר לי שיש לו בעיות משפטיות תמידיות עם שכניו. מריבה על החניה, על נושא כזה ונושא כזה; שוב ושוב היה עליו להתייצב בפני בית המשפט. זה

אמיתית, שה' הוא השולט, המעט הזה הוא כבר הישג גדול. דע לך שאם זכית לכך - היום חיית למען מטרה!

אתן מספר דוגמאות לדבר, על מנת שתבינו למה כוונתי. בעוד מספר שבועות נתחיל להזכיר בתפילה "מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם". בלשון הקודש, לא "יורד גשם", כפי שאומרים באנגלית. באמריקה אומרים "יורד גשם", וכך גם באידיש. או למשל אומרים "בחוץ נושבת הרוח" - אבל זה שקר וכזב! הרוח אינה "נושבת" מעצמה! הגשם לא "יורד" מעצמו! המציאות האמיתית היא "מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" - אתה ה', אתה משיב את הרוח, אתה מוריד את הגשם. זכרו זאת כשתתחילו לומר את המילים הללו בתפילת מוסף של שמיני עצרת. בכל פעם שאתם אומרים מילים אלו, אתם מתאמנים על הבטחון שלכם. אתם מלמדים את עצמכם שה' הוא זה ששולט בעולם.

מקור השפיות

"אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת" - יש לשאול, מדוע מקדימים ואומרים מילים אלו? באף ברכה אחרת אין הקדמה מעין זו, אלא ניגשים אנו ישירות אל הבקשה: שְׁמַע קוֹלֵנוּ, רַפְּאֵנוּ, בְּרַךְ עַלְיֵנוּ, ורק כשזה מגיע לדעת, רק אז אנו פותחים במילה "אתה".

התשובה היא שגם מי שהוא בעל בטחון, כשזה מגיע לדעת, עלול לחשוב לעצמו, "הלא יש לי דעת. זה חלק ממני; מה זה קשור לבטחון?"

אולם זה לא נכון! בלי השי"ת אין לך שום דעת! לכן יש צורך בהקדמה של "אתה!" אם לא "אתה", הייתי עכשיו שוטה חסר דעת. אתה זוכה ללכת ברחוב כמו אדם הגון ומתורבת, בלי לדבר שטויות? זה רק בגלל "אתה חונן"! אתה זוכה לחיות עם אמונה בה', זה רק בגלל "אתה חונן"!

הו, עכשיו אנחנו לומדים בטחון מהו! שלוש פעמים ביום אנחנו מזכירים לעצמנו שהשי"ת הוא זה שהופך אותך לשפויים. זה רק "אתה!" עבור מי שחושב על מה שהוא אומר, מדובר ביהלום של ממש, אותו קונה האדם בנפשו שלוש פעמים ביום.

הרופא האמיתי

כאשר אנחנו אומרים את המילים "רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא", עלינו לחשוב על מאות אלפי המצבים

לבקש, לבקש, ושוב לבקש

כשאתה הולך ברחוב, אתה יכול לדבר עם ה'. הרי בכל מקרה הוא היחיד שיכול לעזור לך. אתה מחפש שידוך? בקש מה' שידוך טוב. אתה כבר נשוי? בקש ילדים טובים; בקש שידוכים טובים עבור ילדיך. בקש חתנים טובים, מחותנים טובים. בקש ממנו פרנסה. יש לך כבר פרנסה? בקש שתצליח במקצוע שלך. בקש שתמיד ישררו השקט והשלווה בשכונה שלך. בקש ממנו שתהיה לך בריאות טובה, שתהיה לך ראייה טובה. שתוכל תמיד ללכת ללא מקל הליכה. שלעולם לא תצטנן, שלעולם לא תידבק באף מחלה. יש כל כך הרבה על מה לבקש.

בקש מה' שתהיה מקובל בחברה. למה לא? בקש מה' להיות חכם. תוכל גם לבקש ממנו שיהפוך אותך ללמדן. כמובן שעליך גם לעשות משהו בנידון, אבל אתה עדיין יכול לבקש מה' שיעזור לך להצליח לדעת את מסכת בבא קמא וגם את בבא מציעא. אתה רוצה לדעת את בבא בתרא? תבקש מה'. שמא תאמר, "אני לא באמת אמור לבקש על זה, אלא עלי להתחיל לעשות את זה בעצמי". בקש ממנו אף על פי כן. פנה אליו ואמור לו, "ריבונו של עולם, תן לי חלק בתורה; הכנס בי חשק ללמוד". בקש את זה תמיד.

אתה מנסה להספיק את האוטובוס? אז בזמן שאתה רץ - כמובן שעליך להסתכל לאן אתה הולך ולהיזהר לא ליפול, כי לפעמים המדרכה עקומה - אבל בזמן שאתה מסתכל לאן אתה הולך, תאמר, "אנא ה' הושיעה נא!" או, "הקב"ה, עזור לי להספיק את האוטובוס!"

בהחלט! אין כל הגבלה בזה; אתה יכול לבקש ממנו כל דבר, גם הדברים הקטנים ביותר, וזאת משום שכשזה מגיע לבטחון, שום דבר הוא לא קטן. אין זה משנה כמה הדבר שאתה מבקש הוא קטן, התפילה עבורו היא גדולה. מה שחשוב זה לא **על מה** אתה מתפלל, אלא **עצם הדבר** שאתה מתפלל. הקריאה התמידית אל ה' היא **זו** שהופכת אותך לאדם גדול.

בטחון הוא המפתח

לא היציאה ממצרים היא זו שהפכה אותנו לאנשים גדולים. אמנם היה זה דבר אדיר; הניסים אותם ראינו ביציאת מצרים ייזכרו על ידינו לנצח.

נקרא צרות! הקב"ה בלבד הוא זה שמונע ממך דברים כאלה!

אל תתנו לשמונה עשרה שלכם להתבזבז! תפילת שמונה עשרה היא מכרה זהב, וכשעומדים בתוך מכרה זהב, גם אם אתה תופס רק חופן אחד, אתה כבר אדם עשיר. אבל צריך לדעת לתפוס! בגמרא (ברכות כט, ב) מבואר, ש"כל מי שְׁאִינוֹ אוֹמְרָה בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים" - מי שאינו מתחנן וזועק לה', תפילתו אינה תפילה. כשמתפללים, צריך לעשות זאת "כְּרֶשׁ הַמִּבְקֵשׁ בַּפֶּתַח" - כמו עני שמתחנן בפתחו של אדם עשיר (שו"ע או"ח סימן צח ס"ג). מה הפירוש "רש המבקש בפתח"? מדובר באדם שעומד בקור ללא נעלים לרגליו, הוא רעב, והוא מתחנן לקבל משהו לאכול. זהו אדם שיודע לצעוק! וככה אנחנו אמורים להתפלל.

הלוואי שיתפלל אדם כל היום כולו

אבל התפילה היא לא רק בבית הכנסת. הבוטח - איש של בטחון, חייב לצעוק לה' כל הזמן, כי אם ה' הוא הכתובת האחת והיחידה לכל דבר וענין, הרי שהתפילה אליו היא עסק שנמשך על פני כל היום כולו. אם אתה יכול לצעוק אל ה' בכוונה בתפילת שמונה עשרה - טוב מאוד, אבל זה לא אומר שאינך יכול לעשות זאת מחוץ לשמונה עשרה. אתה יכול לדבר עם ה' סתם כך באמצע היום, גם שפה פשוטה שאתה רגיל בה מילדות, טובה ומתאימה לזה.

מדי פעם, במשך היום, אמור לקב"ה "ה'! הגן עלי מפני כל צרה!" אנשים חוצים את הכביש, ויש כבישים שידועים כמקומות מסוכנים, שבו אנשים נהרגים ונפצעים ל"ע בתאונות דרכים. אז כאשר אתם חוצים את הכביש, כדאי להתפלל שתגיעו בשלום. אל תחשבו שזו בדיחה. אדם יוצא בלילה, לבוש בחליפה שחורה ומגבעת שחורה, והנהגים אינם יכולים להבחין בו - עליו להתפלל, "ה', אנא החזר אותי הביתה בשלום".

דעו לכם, שעצם העובדה שביקשתם, זו כבר הצלחה. גם אם התברר שמשום מה לא היתה כלל סכנה מלכתחילה. באיזשהו אופן, כל המכוניות נמצאות במוסך ואף אחד אינו נוסע ברחוב, עדיין יש כאן הצלחה גדולה, כי בתפילתך סמכת על ה'.

בואו נהיה מעשיים

מנצלים את התפילה כדי להפוך לאיש של בטחון

השבוע נזכור את השיעור החשוב של "וְנִצְעֵק" - היתה זו זעקתם של אבותינו שהפכה אותם לראויים לצאת ממצרים ולקבל את התורה. בלי נדר, לפני כל תפילת שמונה עשרה שנתפלל השבוע, נשהה לרגע ונבחר ברכה אחת שאותה נתפלל עם תוספת כוונה, מתוך מחשבה שאנחנו קוראים אל ה' משום שאנחנו רוצים לגדול בעבודת הבטחון.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כשהילדים רבים, האם על ההורים להתערב?

תשובה:

בהחלט! צריך ללמד את הילדים לא לריב אף פעם. אני מבין שילדים תמיד רבים, ובכל זאת ההורים צריכים תמיד להתערב, שוב ושוב ושוב. צריך לחנך את הילדים ל"הנהגה טובה ומה נעים שְׂכַת אֲחִים גַּם יָחַד" - ילדים צריכים ללמוד להסתדר אחד עם השני. הבית שלכם צריך להיות בית שבו אתם מכינים אותם לחיים. אם תחנכו אותם להסתדר בבית, הם יוכלו להסתדר מאוחר יותר עם האשה, עם המחנותנים, עם השותף לעסק, עם המעסיק ועם כל השאר. עליכם להרגיל אותם לזה בבית; עליך לדבר תמיד על חשיבותו של השלום.

חייבים לדבר ולדבר ולדבר, כי ילד הוא בן אדם ובסופו של דבר, משהו נכנס לתוך הראש הקטן שלו. אז דברו עם הילדים תמיד על שלום ואחדות עם אחיהם. אמרו לבן: "תאהב את אחיך". אצלו זה נשמע כבדיחה - לאהוב את אחי? כרגע הוא רוצה רק להרביץ לאחיו הקטן, אבל עליכם ללמד אותו לאהוב אותו ולא להרביץ לו. לאחר זמן מה הוא יתחיל להקשיב לכם; זה יחדור פנימה. זה נכנס. ויש עוד הרבה מה להאריך בנושא זה.

אבל עוד לפני שיצאנו ממצרים הפכנו לאנשים גדולים. כיצד זכינו להיות עדים לניסים של יציאת מצרים ולהתקרב להר סיני על מנת לקבל את התורה? כי עוד קודם לכן הפכנו לגדולים בכך שזעקנו לה'.

ארץ מצרים נקראה "כּוֹר הַבְּרָזָל" (דברים ד, כ). כיצד הופכים מתכת לטהורה ונקיה? נניח שאדם רוצה להכין כלי או תכשיט מזהב, אבל הוא רוצה שיהיה זה זהב טהור, זהב מושלם. איך מטהרים זהב? מרתיחים אותו בסיר זיקוק, בתוך כבשן האש.

הצרות שהיו במצרים היו בית הזיקוק של עם ישראל. כיצד הם זיקקו אותם? כי הצרות גרמו להם לזעוק אל ה' במשך זמן ממושך כל כך ומתוך להט גדול כל כך, עד שהם הזדקקו והפכו לזהב טהור. זה היה מה שהושג בגלות מצרים.

ואחרי הטיפול הארוך הזה, אחרי כל השנים הארוכות של "וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֶבְרָה קָשָׁה" שגרמו להם לזעוק אל ה', הם הפכו כל כך מושלמים עד שהגיעו ל"בְּטָחוֹ בְּךָ"! כעת היה להם בטחון מלא בה'! גם קודם לכן הם בטחו, אבל כעת הם השיגו מדרגה אליה מעולם לא זכו להגיע.

כך מצהיר מביא הביכורים כאשר הוא נכנס אל בית המקדש: "ונצעק, ואז - ורק אז - הוצאת אותנו משם". כי יציאת מצרים היתה תלויה בזה! על ידי אותה צעקה, הפכנו לראויים לכל מה שבא אחר כך. הכל היה "בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שְׂבָטוֹ בְּךָ" - בגלל שבטחנו בך ועסקנו בתפילה - בטיפוס על גבי ההר הגדול הזה של בטחון. כך זכינו לצאת מתוך גלות מצרים, לבא לפני ה' סיני ולהגיע לארץ ישראל. וכך עתיד השי"ת להוציאנו שוב מגלותנו ולהשיבנו לארץ ישראל - על ידי הבטחון.

שבת שלום ומבורך!